

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Samtlige Skrifter I, Fortale (DK)

Citation: Ewald, Johannes: "Udvalgte digte", i Ewald, Johannes: *Udvalgte digte*, udg. af Esther Kielberg ; Kim Ravn , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1999, s. 165. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-ewald02dkval-shoot-idm140323885292432.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Udvalgte digte

Poeter, siger man, fødes. I Parenthese være det sagt, at jeg kun skriver denne Fortale for dem iblant mine Læsere, der gjør mig den Ære at 166
tilstaae mig dette Navn. Jeg selv troer at være det, og jeg foragter den falske Beskedenhed alt for meget til, at jeg skulde undsee mig for at sige: je suis aussi peintre, blot fordi en Montesquieu en Gang har sagt det samme. Men om jeg er født Poet, eller om nogen fødes saaledes, det veed jeg ikke. Vist nok er jeg det ikke i den Forstand, som det synes, at Ovid tager dette Ord. Hans Quod tentabam scribere, versus erat, synes heller at passe sig til Versenes Stavelsemaal og Harmonie, end til de Tanker, som de indeholdt. Og disse Omstændigheder af Digtekonsten, Riim, og anden Velklang har al min Tid, oprigtig talt, kostet mig formeget Hovedbrud, for mange sønderbidte Penne, til at jeg nogentid skulde troe mig til at være født Verse-mager. Hvad det mere Indvortes af Poesien betreffer, da sporer jeg, ved at tænke min Levetid tilbage, meget tidlig hos mig en levende Indbildingskraft, og et overmaade varmt Hierte. Men det, som maaskee endnu characteriserer en tilstundende Digter nøiere; da hørte jeg, saameget jeg kan erindre fra min Barndom af, aldrig tale om nogen stor, eller ædel, eller blot besynderlig Handling, uden baade at føle Lyst, og at tiltroe mig Evner til at gjøre den efter. Den jevne alfare, støvede Vei havde aldrig noget Tillokkende for mig. Dens Tryghed, dens Beqvemmelighed havde intet morende for min Indbildningskraft, intet, der kunde trøste mit Hierte for Savnet af de Følelser, som kun uventede Hendelser og Vanskeligheder, og Farer kan opvekke. Selv dens Formaal, den timelige Lyksalighed, maatte man anprise mig saameget, som man vilde; da følte jeg lidet eller intet derved, enten fordi det endnu var for langt borte, eller fordi man ikke havde Gaver til at skildre mig det behageligt nok, eller maaskee fordi jeg helst vilde skildre og vælge min Lyksalighed selv. Imidlertid vandrede jeg med i Caravanen, fordi jeg maatte, og saalænge jeg maatte. Men naar jeg undertiden saae til Siderne, og blev en eller anden enkelt Pilegrim vaer, som vandrede sin Fodstie for sig selv; da opvakte han min hele Opmerksomhed, da brændte mit Hierte efter den ujevne, krumløbende, med Krat og Moser igiennemskaarne Bane, og jeg forud følte de himmelske Saligheder, som den altid syntes mig at føre til. Jeg vil stræbe at gjøre mig tydeligere. Jeg har sagt, at det Store, det Ædle, og selv det blot Besynderlige, saavidt jeg kan erindre fra mine spædeste Aar, altid havde en uimodstaaelig Magt over mit Hierte. Nu er efter mit Begreb enhver Handling, enhver Stilling, og enhver Tildragelse, som fortjener Navn af Stor eller Ædel, af sin Natur, tillige besynderlig. Vel kan man finde saadanne paa den almindelige Bane, som jeg kalder Livets alfare Vei. Der gives Virkninger af en utrættelig Flid, af længe forud anlagte Planer, af en stræng, og uafbrudt, og langvarig 167

Klogskab, hvilke man ikke vel kan negte Navn af store, og dog kan de ikke i en egentlig Forstand kaldes besynderlige, da det i det mindste staaer i manges Magt at frembringe dem. Men just af denne Aarsag, fordi man nemlig længe og ofte har dem for Øinene, fordi man med temmelig Vished kan længe forudsee, at de maae finde Sted, og tydelig bevise, hvorfor de maae det; just derfor kan de ikke synes os saa store, som de virkelig ere, og aldrig røre os saa sterkt, som det Sieldne, det Uventede, hvorfor vi ingen Regnskab kan gjøre. Derfor har jeg seet mange store og derhos lærde Folianter, mange store og velgiørende Stiftelser, og mange store Ulykker, uden at tænke eller føle det mindste derved, fordi de nemlig af ovenanførte Aarsager ikke kunde opvekke min Beundring, og jeg allerede i Forveien var, eller troede at være bekiendt dermed. Naar jeg derimod enten selv rev mig løs fra den alfare Vei, eller blot skimtede den elskte Fodstie; naar den Handling, eller Tildragelse, eller Stilling, som mødte mig, var uventet - ja var den da stor og ædel tillige, da smeltede den min hele Siel i brændende Taarer, med en uimodstaaeligere Magt, end Bedrøvelsen eller Smerten selv nogentid kunde gjøre det - og var den ond, eller farlig, eller græsselig, da fyldte den selv mit Bryst med et vellystigt Gysende, med en kildrende Afskye, som jeg mere end engang har været fristet at ønske mig tilbage. I dette er slet intet Paradox eller engang Usædvanligt. Mange, som erindre, med hvilken Begierlighed de i deres Barndom have hørt paa Spørgelsehistorier og andre græsselige Eventyrer, hvorfor de dog zitrede, vil i dette Fald sande med mig. Hvad de store og ædle Handlinger betreffer, som jeg egentlig taler om, da vil man endnu lettere være enig med mig, naar jeg siger, at de røre usigelig meer, hvor de ere uventede, end hvor man rimeligviis kunde forestille sig dem. Om en Edelmann, eller om en Mandrin selv gjorde noget, som var stort eller ædelt, da vilde det vist røre mig med en langt usigeligere Glæde, end om den hellige Paulus havde gjort det samme. Og dette er blot Natur, det er Menneskefølelse, og Englerne tænke, som vi veed, i den Fald ligesom vi. Jeg har følgelig ikke heraf villet udlede mit større Hæng eller mine større Evner til Digtekonsten, uden for saavidt min større Grad af Følsomhed kan bevise dette. Maaden at føle paa, eller Ordenen at føle i, troer jeg at have tilfælles med alle. Men dersom alle store Handlinger efter mit Begreb, ere besynderlige, saa er det dog vist, at alle besynderlige Handlinger ikke derfor ere store. Og jeg har oventil sagt, at selv de blot besynderlige meget tidlig fængslede min Opmerksomhed, og frembragte min Efterlignelyst. Dette synes at være et Skridt nærmere. Naar jeg saae en Alexander i Sisygambis's Telt, eller en Canut ved 168

Strandbredden, da brændte mit Hierte, og heri, troer jeg, var intet overordentligt. Men ofte, naar jeg blev en Diogen vaer i sin Tønde, eller Carl den Tolvte i Bender; endog da lod jeg mig henrive af en Beundring, hvorved jeg haaber at skielne mig fra Mængden, og i mine barnagtige Henrykkelser var jeg ofte nærmere, end man skulde tænke, ved at føle det samme, som Philippiden fandt, da han saae den cyniske Philosoph. Dette forudsetter i det mindste et vist naturligt Hæng til Frihed, en vis Egensind, en vis Følelse af sit Selv, som ere Digteren temmelig væsentlige, og maaskee selv bidrage noget til at danne ham. Jeg kunde nu let anføre endeel Børnehistorier, som tiente til at oplyse alt dette, men jeg har lovet at falde Læserne saa lidet kiedsommelig, som muligt. Den umiddelbareste Følge deraf kan jeg ikke fortie, den nemlig, at Eventyrer og siden Romaner blev min unge Siels kiereste Føde, og som jeg troer uformerkt gav den et Indtryk, som siden altid var uudsletteligt. Det er vist, at jeg begyndte med at ville være den stærke Bernhardt, eller Holger

Danske, eller en anden af Ammestuens Helte. Naturligt nok forædledes mine Ønsker, som min Kundskab efterhaanden udbredede sig. Miltiades, Themistokles, Aristides, med et Ord Cornelius's Helte, naar jeg undtager Pausanias og Lysander, og jeg veed ikke selv, af hvad Aarsag, Agesilaus og Atticus, bleve Tid efter anden mine Mønstre i den Orden, som jeg tyede deres Levnetsløb. Jeg erindrer nøiagtig, at jeg i en Alder af ti til elleve Aar, da min da værende og maaskee lidt enthusiastiske Lærer havde giort mig bekiendt med endeel Martyrers Historier, fik en inderlig Lyst til at lære Abyssinisk, for med Tiden at omvende Indbyggerne af det Inderste i Africa, og det, som var mig mere magtpaaliggende, ved denne Leilighed, at vinde Martyrkronen. Den første Roman som faldt mig i Hænderne, var tilfældigviis Robinson Crusoe. Rousseau's Tilbedere maae tilgive mig, eller egentlig Sandheden, at denne Bog maae være saa nyttig og saa ypperlig for Ungdommen, som den vil; da blev den i det mindste mig farlig. Dette er saa vist, at min Rector, kort efterat jeg havde læst den, maatte med Magt hente mig fire Mile tilbage fra Veien til Holland, hvorfra det var min Hensigt at reise til Batavia, i det uskyldige Haab, underveis at strande paa en eller anden ubeboet Ø. Da disse Drømme vare bortdunstede, fik jeg fat paa Fielding's Tom Jones, og jeg er positiv, at dette Skrift gav min Moralitet det første, og vist et meget farligt Stød. Disse smaae Anecdoter af min Børnehistorie synes ved første Øiekast langt ubetydeligere, end de blive, naar man anstiller de Betragtninger derover, som de give Anledning til. Jeg vil kun anstille een, som hører til min Hovedsag. De, som da kiendte mig, sagde mig det daglig, og 169

med megen Sandhed, at jeg byggede Kasteller i Luften. Men jeg er vis paa, at disse Udsvævelser tillige vare de første poetiske Arbejder, jeg gjorde Udkast til. Jeg var imidlertid da saa langt fra enten at ville eller at kunne skrive Vers, som en Spradebasse er det fra at sye sine egne Klæder. Min brusende Siel tillod mig ikke det maadelige Forsæt at ville besynge Helte - jeg vilde selv være det. Vel skrev jeg i de Tider Nytaars og andre Leilighedsvers, fordi jeg maatte, og man roste dem, fordi man enten ikke vilde giøre mig mismodig, eller fordi man ikke forstod det bedre. Men efter dem at regne, som jeg endnu endeel Aar derefter har skrevet, maae det have været en sand Jammer. Jeg skrev og latinske Vers, som vist have været fortreffelige; thi jeg stial dem ved Hielp af Smetius, Weinrichius, og andre, Ord for Ord fra Virgil, Horats, og de øvrige af Ladens beste Digtere. Og jeg havde alt længe, ikke just læst, men tyet disse Digtere, da jeg endnu havde det elendige Begreb om en Ode, at dens væsentligste Fuldkommenhed bestod i at være uforstaaelig, og overalt rigelig bestrøet med endeel mythologiske Ord, hvoraf Læseren ikke kunde fatte Meningen, uden ved Hielp af Lexicon. Havde jeg da inddrukket dette Begreb af Horats? Utroligt! Og dog er det vist, at jeg endnu rødmer naar jeg eftertænker den Upoetiskhed, hvormed jeg den Tid læste denne og de øvrige classiske Digtere. Langt fra, som siden efter en halv Snees Aars Forløb, da jeg af egen Tilbøielighed begyndte at læse dem paa ny, langt fra, at føle deres fortryllende Skiønheder, læste jeg da Flaccus med Afskye, maaskee fordi han smigrede, men især fordi jeg efter min da værende Smag overalt fandt for lidet Handling, for faa eventyrlige Situationer, og for mange Ord i Oden. Virgil selv, den udødelige Virgil, læste jeg med Kiedsommelighed, fordi jeg hverken kunde lide hans Pius Æneas eller hans Fidus Achates og maaskee fordi de Pensa, som man gav mig af hans Vers, at lære uden ad, vare for vidtløftige. Jeg er overbeviist om, at mine Lærere, vare aldeles uskyldige i denne min besynderlige Feil. Jeg havde tvende, og de vare begge for brave Mænd, de havde formegen Indsigt, og for sund Smag, til at de enten ikke selv skulde have følt, eller ikke have anpriset mig Yndigheder, som det næsten er vanskeligt at overse eller at være kold imod. Var det da Stupiditet hos mig selv? Det vil jeg ligesaa ugierne troe. Jeg bilder mig meget mere ind, at min Siel da var alt for virksom, alt for meget i Giering, til at blotte Tanker eller Billeder kunde berolige den; det var Handling, som den brændte efter. Jeg tænker, at for en god Digter, det er at sige, for en, der foruden sine Digtergaver, har en sund og moden Forstand, skulde det da have faldet ligesaa vanskeligt enten, at følge min alt for vilde 170 Indbildningskraft, eller at tilfredsstille mit alt for varme Hierte, om han ellers havde holdt dette for Umagen værd; som det var mig selv umuligt enten, at finde Ord til mine Billeder, eller Velklang til det, jeg følte. Man bør, troer jeg, være nogenledes kold, for at kunne skildre sin Ild. Og mig kunde først Aar, og Erfaring, og Lidelser afkiøle til Skildrer. Jeg har maaskee talt alt for meget om mine Børneaar. Og dog kan jeg ikke slippe dem, førend jeg endnu har lagt til, at jeg fra mit trettende Aar af begyndte, ikke af frit Valg, men efter min ene Lærers Befaling, at forfatte adskillige smaa tyske Poesier, som ikke alleneste da forskaffede mig Rygte af en god Verse-mager, men selv endnu blive omtalte med Bifald af Mænd, hvis Dom jeg skylder Høiagtelse. Blant andre et Stykke, Pantomimen kaldet, som jeg declamerede offentlig. Jeg veed ikke, hvor disse Stykker ere afblevne, og jeg har glemt dem indtil den sidste Tøddel. Men med al Agtelse for mine Velyndere være det sagt, at jeg har fundet senere Vers af mig, som slet ingen god Formodning give mig om hine; thi hvorfor skulde jeg have forverret mig?